

zavarovanih, nekaj pa ne; — če se pri nas nesreča prigodi de gori, mislijo nekteri zavarovani, de jim ni nič družiga storiti, kakor roké križem deržati in zijale prodajati, dokler ni njih in njih soseda pohištvo grozno pogoriše. To je resnica. Mi smo z lastnimi ušesi slišali, ko je nek zavarovanc govoril: „Kaj maram, če tudi bajta pogorí — saj sim zavarovan in jo bom še lepši sozidal?“ — Ali, prijatel! ti si slab gospodár, ne znaš rajtati — in si še slabši, človek. Slab gospodár si, ker ne znaš prerajtati, de, če si še tako visoko pri kakšni bratovšini zavarovan, ona tebi le toliko škode poverne, kolikor si po primeri zavaroval. Ali imaš potem celo svojo škodo povernjeno? — Nikdar! — Če se tebi tedaj taka nesreča o malo létih večkrat prigodi, kakor je tega že več vasí v naši deželi priča, ali si boš na noge pomagal, ali pa obožal? Na to vprašanje ti bo dal pogorelc odgovor; in če si je tudi lepši bajto napravil, se je vender v dolge zakopal, iz katerih dostikrat celo svoje življenje priti ne more. — Slab človek si pa tudi, ker z merzlo kervjó stojíš in gledaš, ko tvojiga nezavarovaniga soseda celo premoženje v požaru konec vzame, in ne pomagaš ognja gasiti. Kolikokrat se zgodi, de cela vas po taki nemarnosti pogorí in vse prebivavce revne storí! Pri prvi hiši bi se bil ogenj lahko ukrotil — ali misel „saj sim zavarovan!“ je vse nesreče kriva. — Če bi taki ljudje le bolj postave pogorelske družbe prebirali, v katerih razložno stojí, de naj se vsak pri ognju vsih pripomočkov posluži, kateri bi za ukrotenje ognja hasnili, in de vsak zavarovaneč ojstrimu vradnimu preiskanju zapade, kateri to opusti. Čmu bi pa tudi te bratovšine skušale vse vzroke na dan spraviti, iz katerih se je ogenj pričel? — čmu bi tudi te bratovšine darove obljubovale in plačovale tistim, kateri se pri ognju serčno obnašajo, de ljudi, pohištvo in orodje ognja rešijo, čmu? — Ali je to le za njih lastni dobiček ali za pogorelca? — Za obá! Bratovšina ima potem manj poverniti — in pogorelc ima manj škode. Te bratovšine niso za to napravljene, de bi obogatele, ampak de bi svojim bratom v nesreči pomagale.

Pri prostih ljudéh ni samo vsih vzrokov iskati, zakaj de se na deželi pri ognju tako slabo ravná, ker se v mestih tudi malo boljših priprav najde, in le terdnejši zidovje nas veči nevarnosti in nesreče nekaj obvarje, na kar se pa vselej zanašati ni, ker imamo nad velikim mestam Hamburgam strašen izgled, kteriga prebivavci so se preveč na svojo stavbo in gasivne priprave zanašali, in se iz mirniga spanja grozovitno zbudili. Ogenj je strašna moč in zasmehuje dostikrat vso človeško pomoč; veliko huji je še nesreča, če je pri ognju več gledavcov in zijalov, kakor pa pomagavcov in gasivcov! In če je še tudi pridnih pomagavcov kaj, jim večidel praviga vodja manjka — vse leta kakor nôro okoli in nobeden ne vé, kaj ima storiti — vse je zmešano. In vzrok téh zmešnjav je sosebno iskati v pomanjkljivosti naših naprav in postav v zadevah ognja. Silno potreba je tedaj, de se tudi pri nas bodo take ali enake postave vpeljale, kakoršne so v več deželah po Nemčii že davno vpeljane, če tudi nasprotnikov ne bo manjkalo, katerim se bodo take postave neprijetne in nevpeljavne zdele. Mi jih damo svojim bravcam sosebno pa županam za pokus, in kdor se bo njih koristnosti tako prepričal, kakor smo se mi prepričali, bo nam tudi naše misli, ktere smo v ti reči razodeli poterdil.

Postave nekterih nemških deželá, ktere poslovenjene bravcam „Novíc“ podamo, sledijo v prihodnjim listu.

(Dalje sledí.)

Vesela prihodnost Krasa.

Kdo ne pozná ali saj ni slišal od Krasa, ki, čeravno po nekterih krajih obdelan in rodovitén, je vunder zdaj večidel nerodovitno, skalovito morje; nekda (ob času Rimskiga cesarja Augusta) je bilo gosto hrastovje, ktero je Rimu na tavžente prešičev, in za barke veliko lesá izredilo.

Kar je zdej Kras, nekda tedaj ni bil, in spet se bo spreobernal v drug stan, ker sta ministra kmetijstva in kupčijstva zagotovila, de bo nju nar veči skerb, nerodovitni Kras spet v gojzd in polje spreoberniti.

Delo je zares veličansko, truda bo dovelj — tode tudi dobiček bo neizrečeno velik, če se delo dobro izide. De je pa to mogoče, nas zgodovina učí, ki nam kaže, de je tukaj nekda gost gojzd rasel, kjer zdaj golo skalovje rebra kaže. Že naš slavni Vertovec je v svoji „Vinoreji“ opominal, de naj bi se zapušeni Kras obdelovati začel, rekoč: „Če ptujec po morju v Terst pride, in se proti sredi cesarstva iz Tersta podá, ga na Opčinah strah in groza obide, ko to kamnito, suho in pusto Arabijo zagleda! Ali pojte v Lipico, kjer je cesarsko kobilišče, in precej bote vidili, kaj bi Kras še biti zamogel. Kader bo Krašovec poslednjo hrastovo vejo prodal ter si ptujiga želoda kupiti mogel: takrat še le se bo zdramil. De bi nam dano bilo, še 200 lét živeti, de bi oblast čez Kras in Terst imeli; v 150 létih bi vam Kras skoraj brez stroškov in z vednim pridam, kakor lep raj, zapustili, ter radi še 50 lét več živeli in se lepiga dela veselili.“

Takó g. Vertovec.

Ministerstvo kmetijstva pa je 19. pret. mesca našimu deželnimu poglavarju pisalo, in deželni poglavar je to pisanje tudi kmetijski družbi razodel, kjer te le vesele besede stojé: „Ministerstva nar veči skerb in prizadevanje bode, pusti Kras spet v polje in gojzd spreoberniti. K dosegi tega ravno tako imenitniga kakor veliciga dela je pa združene moči treba. Če ravno tako delo le takrat zamore pridno spod rok iti, ako vladarstvo vodstvo prevzame in na vso moč pomaga, de to delo dokončá, se vunder ne more cela teža tega početja na rame vladarstva naložiti. Tisti, čigar je zemljiše in ki bojo dobroto obdelaniga Krasa vživali, se morajo sosebno z vladarstvom združiti in se po primeri vdeležiti tega veliciga dela.“

Nadjamo se, de se bo zavolj imenitniga prerorenja pustiga Krasa krog in krog hvala in slava visocimu ministerstvu pela — de bo vsak domorodec vladarstvo v tem delu iskreno podpiral — in de posebno vsi, ki imajo delež na Krasu, bojo hvalezniga serca vse svoje moči napéli v začetek, napredovanje in dognanje tege imenitniga dela.

Novíce bojo v tem veliko pisale. Naj bi previdni možje svoje misli tudi v „Novicah“ razodevali, de se imenitna reč pogovori od več strani.

Hvale vredno prizadevanje v sviloreji.

Od častite gospodične žlahtne Joane Abramsberg je prejelo vredništvo „Novíc“ svilnih mešičkov (kokonov) na ogled, ki jih je v Podkraju (Trilleg) nad Vipavo iz jajč svilnih gosenc izredila, ktere je iz Laškiga (Lombarškiga) dobila. Častita gospodična je hotla s to poskušnjo pokazati, de se dajo sviloprejke tudi v višjih in bolj merzlih krajih z velikim pridam rediti. Gosence so bile skozi in skozi zdrave, so se do 12. vel. travnika iz jajč izlezle in se 21. roznika zapredovati začele.

Nam na ogled poslani kokoni so nar lepši sorte; 167 živih kokonov je vagalo pol funta in 3 lote.

Ti kokoni se dajo tedaj po nar višji ceni prodati — in so gotova priča, de bi bilo prav, ako bi se kmetovavci sviloreje tudi pri nas povsod prav živo poprijeli. Murvine drevesa — ki so podstava sviloreje — delí Krajnska kmetijska družba menj premožnim brez plačila.

En izgled, kakó potrebno je, de se vradniške oznanila po deželi v domačim jeziku pošiljajo.

Iz Dolenskiga 1. velikiga serpana. Te dni smo eno slisali, ktera očitno kaže, kakošne napčnosti se po slovenskih deželah dostikrat prigode samo zavolj tega, ker ljudje ne razumejo nemškega jezika, nekteri vradniki pa enakopravnosti še toliko ne čislajo, de bi saj nar potrebniši reči v domačim jeziku na znanje dajali. Ker nobeniga razžaliti nočemo, ne bomo oséb imenovali, ktere so v ti prigodbi zapopadene. Iz neke kancelije se je dalo, se vé de, v nemškem jeziku županam (den Oerrichtern) naznanilo, de nej vsi posestniki spremembe zemljiš o pravim času na znanje dajo, de bo mogel zemljomerec lahko svoje delo doveršiti in de se bojo potem tudi davkne bukve (Kataster) v red djale. V tem naznanilu so bile spremembe zemljiš z „Objektveränderungen“ keršene. Zdaj pa župan, kteri le malo nemški jezik razume, ni vedil, kaj je to „Objektveränderungen“. Gré učitelja za pomen te besede prašat, kakor je zmeraj navajen bil, če ni kaj razumel. Alj učitelj — tudi ne posebno učen mož — mu ni mogel te besede „iztuhtati“. En čas vganjata in si glavo vbijata, kaj je storiti in kakó bi to ljudém po povelju oklicala in na znanje dala; kar pravi učitelj: ta beseda je francoska, in županov hlapec (Gemeindediener) naj le kliče: „Vsi imajo Objehveränderunge na znanje dati“, — si bojo kmetje že sami razložili, kaj je to.*) In res, kakor sta sklenila, tako je hlapec v nedeljo po maši pri cerkvi klical: „Vsi imajo Objehveränderunge na znanje dati — i. t. d. De ga nobeden razumel ni, to vsaki lahko vé. Kdo je tega kriv, ali župan in učitelj ali vradstvo? In ravno na ti besedi le bi bilo v tem klicu nar več ležeče.

Dopisi.

Iz Koroškega. Odkritoserčne vošila zastran šolskih bukev, ki so jih nam „Novíce“ v 30. listu razodele, tudi nam Koroškim Slovencem prav iz serca vzete. Kadar to reč prav prevdarimo, nam ni mogoče zderžati se vprašanja: Šolski voditelji! kakó dolgo bo še terpelo, de bomo brez pripravnih bukev, kakor jih sedanjí čas terja, v šolah? Duhovniki in učitelji po kmetih! nam je izročena skerb za omiko mladosti; mi zato tudi nar bolj vidimo zapreke, ki nam branijo z drugimi neslovenskimi narodi v omiki napredovati. Kaj je nam storiti, da za prihodnje šolsko léto dobimo boljših knjig v začetne šole? Pisalo se je dozdej zastran šolskih knjig, u slovenskih in nemških časopisih že toliko, da skoro

več mogoče ni — zedinimo po cesarjovim geslu svoje moči, in prosimo ministerstvo uka, de bi se smeli Teržaskih knjig u naših učivnicah saj tako dolgo posluževati, dokler drugih, bolj shodnih in za boljši kup, ne dobimo — saj prositi dro smemo! Prosimo, in nam se bo dalo, kar drugi, nam po ustavi celo enaki narodi, že dolgo imajo.

20. junija 1849 sim dobil iz Tersta 143 funtov šolskih bukev, in povsod, kjer so jih učitelji u svojih učivnicah vpeljali,*)) se je očitno skazalo, koliko uk u maternim jeziku s pomočjo sposobnih knjig zamore. Po §. 4 deržavne ustave se ima ja tudi za pomočke skerbeti, s kterimi se more materni jezik omikati. Takih pomočkov imamo u Terstu, in scer prav dober kup!

Iz Koroškega. Koristno je za kmetijstvo vediti, kako zemeljski pridelki po sosednih deželah izdajajo, de kmeti vedó svoje pridelke po pravem kupu prodajati, t. j. da ob novíni njih kup brez potrebe prevečne poskoči, pa tudi preveč ne pade.

Na Koroškem imamo, kar belo žito zadene, več slabo, kakor dobro léto, in scer zato, ker je preveč deževalo. Zunej ječmena vse drugo dozdej požeto žito le pičlo zdaja, zato je tudi rež pretečeno sredo u Belaku birenj — 24 maselcov — na 1 goldinar poskočila. Ako nam turšica in hajda bolj ne boste zdale, bomo imeli slabo léto. Tudi krompir nam jo, kakor se kaže, hoče izviti, ker krompirjevec sém ter tjé že černkast prihaja. Sadje je nam huda zmerzlina na dan sv. Florjana celo pokazila. Kerme imamo pa toliko, de je že davno nismo toliko imeli, pa vunder je živina ves čas še draga: pitana je po 22 — 26 goldinarjev cent. To je kratka obznana našega kmetijstva letašnjega léta.

Novíce! ki ste nam že toliko koristniga povedale, de nam tudi zdaj, ker smo zavolj krompirja u velikej skerbi za zlo vzele ne bote, če Vas zastran reči, ki je po naznanilu drugih kmetijskih časopisov, za kmetijstvo teliko važna, pobaramo, kaj Ve zastran rastljine „Picquotiane — psoralea esculenta — mislite, ktero kmetijske novíce o Lipnici izhajajoče u 1. broju o. l. kakor nadomestnico krompirja toliko slavijo? Po skušbi kmetijske je razmera med imenovano rastljino in krompirjem kakor 1719 : 3350.*))

Zdej pa še eno vprašanje: Ali bi se ne splačalo, če bi se vse, kar so nam „Novíce“ zastran kmetijstva skozi pretekle léta prinesle, u ene knjigo natisniti? Jez bi bil pripravljen na Koroškem za naročnike skerbeti.***))

B — t.

*) Pri nas na Koroškem tudi bukev s starim pravopisam ni bilo dobiti. Pis.

**) Novicam ni nič gotoviga znano, da bi bila imenovana rastljina, kakor tudi ullucus tuberosus, ktero nekteri za namestnico krompirja sedaj priporočajo, zares hvale vredna. V novih sadežih se ne sme kmetovavec nikdar pre nagliti, ker skušnja uči, da v pervim hrupu je malokdaj kaj gotoviga. Tako piše g. K. Krüger (v Oecon. Neuigk.) da imenovani sadež je zoperniga okusa, mehcat, žlezast in de nikdar našiga krompirja ne bo nadomestoval, — in kmetijske novíce (Frauendorfer Blätter) clo pravijo: »da se tako imenitni prodajavnici kmetijskih sadežev, kakor je Hotteva, prizanesti ne more, da si tako slabo robo priporočati priderzne, poleg ktere, če bi boljšiga namestništva za krompir ne dobili, bi ljudje poginiti mogli! Mi bomo vselej očitno take ponudbe grajali, da se ne bo kupcam denar iz žepa kradel.« — Več ne vémo povedati od omenjenih novih namestnic krompirja. Če bomo kaj gotovo dobrega zvedili, bojo »Novíce« po stari navadi berž oznanile. Dosihmal še zmiraj mislimo, da nas naš ljubi krompir ne bo popolnoma zapustil, če ga bomo le bolj skerbno sadili in hranili, in če ne bo létina tako mokra, kakor je létas. Scer pa so turšica, bob in fižol za ljudi, burgunska pésa pa za živino dobri pomočniki namesti krompirja. Od vsiga tega so »Novíce« že večkrat govorile. Vred.

***)) Ne vémo, ali bi se tiskarni stroški splačali s tem natisam, ker bi kmetijska knjiga zlo obširna bila, če bi

*) Eden nar bolj navadnih izgovorov, de pri nas nektare kantonske vradstva svoje oznanila po kmetih — vstavnim postavam vkljub — še zmiraj v nemškem jeziku pošiljajo, je ta, de pravijo: jim bo že »oberrihtar« poslovenil. Tacih skušinj kakor je od »Objektveränderunge« imamo ne cente; večí del naših rihtarjev zna le za silo nemški jezik, to je, navadne vsakdanje reči prav slabo lomíjo; to se pa ne pravi »nemški jezik znati.« In če bi ga tudi znali, župani niso tolmači in prestavljavci, ampak le razglasovavci tistiga, kar od vradije pride. To naj bo pa tako, kakor po vstavi mora biti, de vsak človek razume in tolmač z napčnim prestavljanjem popačiti ne more. Vred.